

Ar leisime valdžioje esantiems vis labiau nužmoginti mus?

Jei nepradėsime nuo pradžios, kaip mūsų būties pamato, tai neat-sistosime ant tiesaus galvojimo kelio, pasimesime ir atsirasime akli-gatvyje arba sukinėsimės ratu, kažkur pasiklydę, kaip kažkokiame tamsiame labirinte. Tokioje padėtyje esančiųjų laukia nepavydėtinas likimas: savižudiškai nužmogėti.

Žmogaus būties pamatas

Dievo įkvėpto Šventojo Rašto pradžioje nurodoma, kad Dievas sukūrė žmo-nes... ir kad visa tai buvo nuostabiai „gera“, bet žmonės panoro būti dievais, ne-priklausomais nuo Jo – jųjų Autoriaus. Užsimanęs būti savo paties ir savo moralės elgesio mastu, žmogus (Kainas) tapo kito žmogaus gyvybės likimo sprendėju – nu-žudė brolių ir tuo pačiu pasmerkė save dvasinei savižudybei. Dievo sukurtas žmogus buvo ir tebėra skirtas gyvenimui. Nuo Jo pasitraukęs žmogus įvedė mirtį sau ir ki-tiems.

Atsargiai! Pavojus! Kai žmogus be Dievo užsimano būti savo ir kitų likimo mastu, jis pats ir kiti atsiduria ant pražūties slenksčio. Ypač – jei toks yra valdžio-je ir kiti priklauso nuo jo sprendimo.

Tautų ir idėjų katilas

Vakarų pasaulyje sklinda visokių idėjų vėjai. Tai pastebima ir JAV. XVIII am-žiuje iš politiniais ir religiniais konfliktais suliepsnojusios Europos į naująjį Ame-rikos žemyną plaukė kolonistai, ieškodami taikos, ramybės, religinės laisvės. Atsi-skyrę nuo Anglijos, jie, pripažinę Dievą, savo kuriamos valstybės Konstitucijos pa-matan įrašė *religijos ir sąžinės laisvę*. Visi pagrindiniai Amerikos steigėjai – Wa-shingtonas, Lincolnas, Jeffersonas ir kiti – išpažino Dievą.

Po trijų šimtmečių Amerikoje matome kitokią vaizdą. Ji ne tik tapo tautų ka-tilu, bet – idėjų ir vertybių atžvilgiu – tikru maišalu. Tradiciškai krašte dar tebesi-laiko įvairios krikščioniškos konfesijos. Bet jame sklinda ir visiškai Dievo nepri-pažįstančiųjų idėjos, kurios įtakoja ir krikščionis. Nors jie save pačius laikytų krikščionimis, bet jų moralė gali būti gerokai aplinkos paveikta: kuo toliau nuo Kristaus, tuo arčiau Kaino. Prezidentas teigia, kad JAV dabar „nėra krikščioniš-kas kraštas“. Tad ir jo valdžia nesiskaito su krikščioniškomis vertybėmis, bet tuo pačiu jis nebesiskaito nei su JAV Konstitucija, ant kurios pastatyta ši valstybė.

Kai valdžia nebesiskaito su Konstitucijoje žmonėms garantuojamomis teisėmis

Dar daugiau parodo šio meto JAV prezidento valdžios siekiai: per Senatą ir Kongresą bando prastumti „Sveikatos ir žmogiškųjų tarnybų“ mandatą (*Health and Human Services*), kuriame nurodoma, kad visi darbdaviai ir darbdavių įstai-gos priverstinai turi mokėti savo darbuotojų draudimo išlaidas net ir už abortų preparatus, sterilizaciją (prieš žmogaus vaisingumą) ir už priemones prieš nėstu-mą. Taip elgtis priversti bus ir tie darbdaviai ir darbdavių institucijos, kurios abor-tą, kontracepciją ir sterilizaciją laiko nemoraliais veiksmais. Amerikoje jos pilie-čiai bus valdžios verčiami elgtis prieš savo sąžinę. Pats prezidentas ir jo valdžia ne-siskaito su krašto piliečių religijos ir sąžinės laisve, kuri yra garantuojama krašto Konstitucijoje. Nenuostabu, kad viena svarbi katalikų žiniasklaidos institucija, būtent *EWTN (Eternal World Television Network)* valdžiai jau iškėlė teismo bylą. Tą patį padarė *Ave Maria* universitetas, svarsto apie tai daugelis kitų religinių

Stasys Kuzma. *Marija su mažuoju Kristumi*, 2003. Polivinilas, gipsas, h 220. Elektrėnų Švč. Mergelės Marijos, Kankinių Karalienės bažnyčia

UOSIO PASAKA

Pavirtau laukuose medeliu,
O kodėl – pasakyt negaliu, –
Ko taip plakas lajoj išsigandęs –
Mano brolis, baltas balandis.

Mielas broli, sakyk, kur buvai,
Kur sparnus šilkastygius gavai,
Ar galvelę nuo žemės pakėlė
Mūsų sesė, raina katpėdėlė?

Ar paglosto ją naktį mama –
Kasiopėjos žvaigždė tolima?
Ir ar tėvas kaip vėjas rudens
Tau sparnus, man šakas iškedens?

Kam šakas, ne rankas man davei,
Kam taip įkasei kojas giliai
Ir aprėdei nakties tamsuma –
O gyvybe, šviesa tolima.

Žemė sunkiai per kosmosą plauks,
Mano šaknys į žemę jaugs.
Po gyvybės ir po mirties
Šaknimis prisiliesiu žvaigždės.

Renata Šerelytė

Nukelta į 8 psl.

Kitame numeryje:

- Juozo Jakavonio knyga „Šalia mirties“
- Šiuolaikinis pasaulis mokslininko akimis
- Henriko Algio Čigriejaus poezija

Redaguoja Renata Šerelytė rainbow.vilnius@gmail.com
Maketuoja Jonas Kuprys

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1-as psl. K. A. Trimakas. Ar leisime nužmoginti mus
- 2-as psl. S. Abromavičius. Jauniausioji Lietuvos tremtinė
- 3-as psl. Aldona Žemaitytė. Šviesa nuo kalno
- 4-as psl. N. Kavaliauskaitė-Hunter. Kultūros sala New Yorke
- 5-as psl. Sigitas Geda. Pavasaris senovėje
- 6-as psl. V. Volertas. Šviesa ant Pranašo ir Žmogaus
- 7-as psl. A. Katilius. Vysk. P. Karevičius ir lenkai

Jauniausioji Lietuvos tremtinė

STANISLOVAS ABROMAVIČIUS

Vaitkūnų kaime, Aukštadvario valsčiuje, Trakų apskrityje gyvenę Anelė ir Martynas Cikanavičiai teturėjo 5 ha žemės, bet daug dirbo ir siekė užauginti vaikus. Mama verpė, audė, talkino darbuose vyrui. Martynas iki okupacijų buvo pavyzdingas ūkininkas, kaimo seniūnas, šaulys. Atėjus bolševikams, tarnauti sovietų valdžiai nesutiko. 1948 metų gegužės 22-ąją, per tą tragišką, didžiausią Lietuvai tremtį, šeimoje krykštė trijų dienų kūdikis, mergaitė. Gimusioji jau turėjo dvidešimtmetį brolių Praną, broliukams Gediminui ir Algiukui buvo atitinkamai penkeri ir šešeri metai, dar du vaikai mirė kūdikystėje, tad į pasaulį atėjusi mergaitė buvo mamos laukiama ir išsvajota. Okupacijos pradžioje, o jau ir po karo, Martynas prieš valdžią nestojo, dirbo žemę, kiek leido okupantas, mokėjo mokesčius, ir tiek. Tačiau atėjūnams reikėjo sunaikinti tokius žmones: šaulius, seniūnus, pavyzdingus ūkininkus.

Šiandien Kaišiadoryse gyvenanti Marytė Cikanavičiūtė-Bagdonienė apie tuos įvykius žino tik iš artimųjų pasakojimų.

„Būnant Sibire, lietuviai prisiminė trėmimo metu buvusį gražų pavasarį, žydinčias alyvas, baltais žiedais pasipuošusias obelis. Aš tokios Lietuvos neprisiminiau. Ją pažinau ir pamilau tik iš brangiausių man žmonių pasakojimų. Man tada Lietuva buvo legenda...”

Gimiau 1948 metų gegužės 19 dieną. Lietuvos gamtos svaigimą nuo paukščių čiulbėjimo, žydinčių alyvų kvapą ir obelių baltumą pamačiau tik po 10 metų. Tik gimusią tėvelis palaimino kryžiaus ženkle ir pasakė: „Tegul nešioja Marijos vardą”. Tuo metu tėveliui buvo 45, o mamai – 39-eri metai.

Sako, tą gegužės 22-osios naktį buvau nerami, tarsi nujausdama kažką negero. Supdama lopšį, mama nugirdo tolimą mašinų gaudesį. Trys mano broliai kietai miegojo. Tada tėvelio namuose nebuvo. Mašinų gausmas artėjo. „Kelkis, sūnau, – pažadino mama vyriausiąjį brolių Praną. „Mus veža!” Pranas pašoko ir staiga intuityviai pradėjo pjaustyti mano lopšio virves. Gal norėjo kartu su manimi pabėgti, bet negalėjo palikti kitų?

Nespėjo: mūsų sodybą apsupo sribai ir enkavėdistai. Įsiveržę į trobą, įsakė per valandą susiruošti kelionėn. Iš sielvarto garsiai verkdamas mama, dar neatsigavusi po gimdymo, puolė į maišus krauti viską, kas pakliuvo po ranka. Prie lango stovėjo siuvamoji mašina „Singer” – mama buvo gera siuvėja. Vienas sargybinis patarė: „Moterie, siuvimo mašiną pasiimk, duoną užsidirbsi”. (Taip ir buvo: „Singer” buvo mūsų maitintoja. Vietos gyventojai už pasiūtus siuvinius mums mokėdavo natūra: bulvėmis, pienu, miltais. Taip gynėmės nuo bado.) Mus vis ragino kuo greičiau susirinkti būtiniausius daiktus. Viskas vyko paskubom. Pranas paliepė mažiesiems Gediminui ir Algiukui: „Bėkit, vaikai!” Ir nurodė kryptį pas dėdę. Už namo augo berniukų ūgio rugiai, tad pridengė sprunkančius. Vienas kareivis sargybinis visa tai matė, bet nususuko į kitą pusę ir leido vaikams pabėgti. Tačiau kiek pabėgę, Gediminas sugrįžo: jis kišenėje apčiuopė duonos riekelę, dabar atkišo vyriausiajam broliui. „Imk, – pasakė, – gal norėsi valgyti...” Ir nubėgo. Visą gyvenimą jis buvo toks geras, dosnus, nuoširdus... Juos priglaudė dėdė Antanas Lazauskas, gyvenęs mamos sesers namuose.

Atėjo kaimynai, bet jų arti neprileido. Aimanuodami jie žiūrėjo į išneštą laukan lopšį, verkiantį kūdikį. Auliniai motinos batai buvo pilni kraujo, ji bejėgiškai žiūrėjo į vyriausiąjį sūnų, kuris savo drąsa ją palaikė, sakydamas, kad keliaus kartu. Drąsesnieji kaimynai, visų pirma Sicilija, bandė pasakyti Anei, kad vaiką perduotų jiems: išaugins kaip nors... Tačiau motina suprato, kad kūdikiui pasilikti vienam ir Lietuvoje išgyventi būtų sunku. Ji dar stipriau glaudė kūdikį prie krū-

Mažųjų tremtinių Pirmoji Komunija, 1956

tinės, labiausiai bijodama, kad mergaitė nemirtų nekrikštyta. Susimetė į maišus ne kažin ką. Paliko Anelė namus ir gyvulius, austus medžiagos rietimus, patalynę, namų apyvokos daiktus. Ir kūdikio lopšį, nes trėmėjai neleido: užimtų sunkvežimyje per daug vietos. Paliktą turtą konfiskavo okupantų valdžia ar išsinešiojo kaimo žmonės. Juk iš tremčių tuo metu dar niekas nebuvo sugrįžęs...

Prano Cikanavičiaus šeima, 1958 m.

Neiškentę motinos dejavimo, Aukštadvaryje pakvietė kunigą, bet sribai mergaitės pakrikštyti neleido. Sargybinio Petkos, kilusio iš jų krašto ir dažnai užsukdavusio pas juos, motinos maldavimai ir ašaros nesujaudino. Iš Aukštadvario nuvežė į Rudiškių geležinkelio stotį, suvarė į gyvulinius vagonus. Laukė 20-ties dienų kelionė užkalnuose vagonuose iki pat Krasnojarsko.

„Visi ten buvome lygūs: senas, mažas, sergantis. Vaikai ir suaugę sėdėjo ant ryšulių, kuriuos paskubomis susikrovė, kūdikiai gulėjo ant motinų rankų. Manęs nelepino švariais vystyklais, nevėdino tvankaus vagono, nesupo: lopšys liko tuščias tėviškėje. Mama prausė mane burnoje pašildytu vandeniu, vystyklus džiovino ant savo kūno, maitino gyvybės eliksyrą – savo pienu. Supama ant motinos rankų, klausiausi visą kelionę giedamos

giesmės: „Marija, Marija, skaisčiausia lėlija, Tu švieti aukštai Danguje...” Mama, kaip visi, įsitaisė ant ryšulių. Sulaikiusi kvėpavimą, su baime akyse vis pasilenkdavo prie manęs, ramiai miegančios, su tuo pačiu klausimu: „Ar dar gyva?” Prašydavo Viešpaties, kad kaip nors išgyvenčiau ir kad nereikėtų išmesti kūnelio iš dundančio traukinio... O aš gyvenau: taip man buvo skirta Dievo. Kaip pasakoj mama, iš pradžių žmonės be paliovos verkė, gailėjo savo paliktų namų, artimųjų, blaškėsi lyg paukščiai, netekę lizdų. Neviltį kėlė nežinomybė, spėliojimai ir gandai. Man išgyventi padėjo didžiulė mamos meilė. Savo pienu mama maitino mane iki dvejų metų. Gaudama šio gyvybės šaltinio, pamažu augau tiek nesvetingame vagonė, tiek šaltoje ir alkanoje taigoje... Mama baiminosi ir dėl likusių Lietuvoje brolių, nes ilgai apie juos jokios žinios negavo...”

Likusį Lietuvoje Martyną Cikanavičių persekiojo ir už tai, kad buvo partizanų ryšininkas. Jis į būrį nėjo, o tapo besislapstančiu, be vietos ir savo kampo žmogumi. Namuose nenakvojo, tad ir liko neišvežtas. Slėpynės tęsėsi 6 metus. Glaudėsi svetimose pastogėse, daržinėse, šieno kupetose. Turėjo slėptuvę Puolimų raiste. Išgyventi padėjo savo ir aplinkinių kaimų gyventojai. Jiems atsidėkodavo, palikęs prie durų savo darbo pintinių, medinių šaukštų, grėblių. Žmogus turėjo išgyventi, nes reikėjo stebėti pas svetimus augančius Gediminą su Algiuku, padėti tremtyje esančiai šeimai. Kartais nusiųsdavo siuntinių su riešutais, lašinių bryzeliu, džiovintos duonos, ko gavęs pats nesuvalgydavo. Jau Stalinui mirus, 1954 metais grįžo gyventi į vieną mažą savo didelio namo kambarėlį, nes jame tuo metu buvo įsikūrusi mokykla.

„Krasnojarsko krašte, Mažajame Ungute, pavargusius tremtinius apgyvendino pradinėje mokykloje, bet ne visiems ten užteko vietos. Ir čia, tolimame Sibire, tarp kalnų, svetimų žmonių, tamsioje naktyje, su verkiančiu kūdikiu ant rankų mama patyrė Dievo prisilietimą, kai neiškentusi išėjo į gatvę. Iš mažos trobelės pasigirdo moters balsas: „Počemu zdes rebionok plačet?” („Kodėl čia vaikas verkia?” – rus.). Mama svetimos kalbos nesuprato, bet sklindanti šviesa ir atvertos trobelės durys svetingai kvietė vidun. Nedrąsiai įėjo. Mažam kambarėly buvo viena lova, stalas ir krosnelė. Nepažįstamoji pasidalino duonos kąsniu, pavaišino arbata, paskutiniu gabalėliu cukraus. Visur tai vadinama Artimo Meile. Mama dažnai pasakodavo šią istoriją, užbaigdamas žodžiais „Dieve duok jai Dangaus karalystę”.

Taip prasidėjo gyvenimas taigoje – aplink miškas, kalnai, uolos ir upė, plukdanti medžius į Jeni-

ŠVIESA NUO KALNO

ALDONA ŽEMAITYTĖ

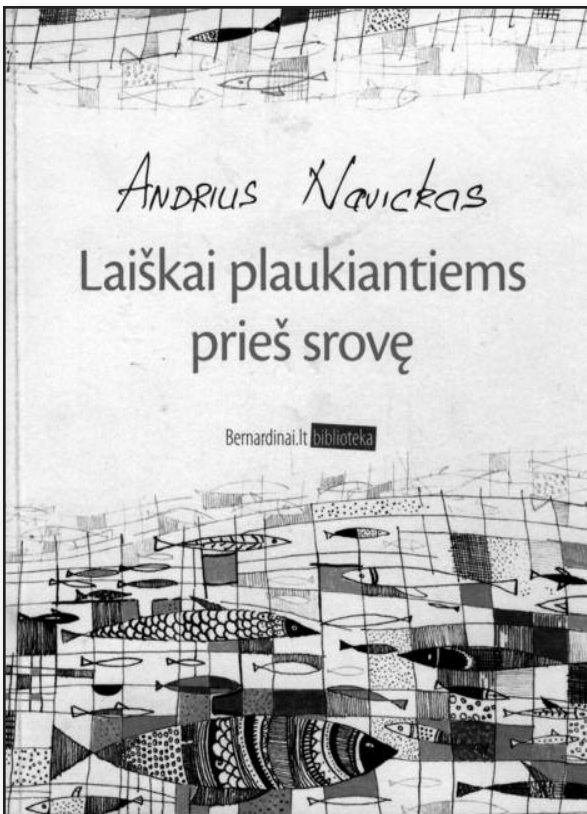
Gavėnios pradžia (antroji savaitė) sutampa su vienu poetiškiausių ir išpūdingiausių sekmadienio Evangelijos pasakojimų. Tai – Atsimainymas ant Taboro kalno (žr. Morkaus 9, 2–10 – *Jėzus pasiėmė Petrą, Jokūbą ir Joną ir užsi-vedė juos vienus atskirai į aukštą kalną. Ten jis atsimainė jų akivaizdoje. Jo drabužiai ėmė taip baltai spindėti, kaip jų išbalinti negalėtų joks skalbėjas žemėje...*; taip pat Mato 17, 1–8 – *Jo veidas sužibo kaip saulė, o drabužiai tapo balti kaip šviesa...*; taip pat Luko 9, 28–36 – *Besimeldžiant jo išvaizda visiškai pasikeitė, o drabužiai pasidarė skaisčiai balti...*).

Žemiškajame Jėzaus gyvenime itin svarbūs dalykai vyko ant kalno arba ką tik nužengus nuo jo: ant kalno Jis pasiūkė mokinius ir išsirinko Dvyliką. Ant kalno pasirengė pakalnėje laukiančiai miniai išlieti Palaiminimų lietų. (Velnias dykumoje jį gundė irgi pasivedęs aukštumon.) Alyvų kalne Jėzus, mirtino sielvarto apimtas, meldėsi tragiškąjį Ketvirtadienio vakarą (*Jo prakaitas pasidarė tarsi tiršto kraujo lašai, varvantys žemėn.*)

Gavėnia yra metas dar kartą apmąstyti Andriaus Navicko knygą „Laiškai plaukiantiems prieš srovę“, išėjusią praėjusių metų pabaigoje (VŠĮ „Bernardinai.lt“, 2011). Knygą su subtiliais Vincentos Slavėnaitės, MVS, piešiniais. Patogiu skaitymui formatu, išspausdintą „Baltmint/Logotipas“ spaustuvėje.

„Laiškai...“ tikriausiai yra daugelio stalo knyga, bent jau mano, kai apima neviltis dėl Lietuvoje vykstančių neskaidrių dalykų, kai ieškau minties, kuri išsklaidytų staiga išnyrančias abejones, arba kai reikia ginti nuo kitaip manančių savo įsitikinimus, tai, kas svarbu mano sąžinei, širdžiai ir sielai. „Laiškai plaukiantiems prieš srovę“ yra parankinė knyga. Keliautojų, bendrakeleivių ir pakeleivių knyga. Pats „Bernardinai.lt“ portalas yra tarsi kelionė per sovietmečio paveldo nuniokotus plotus: nualintus dvasios dirvonus, nususias gyvenimo pievas, kur piktžolių daugiau negu kvapniųjų Kūrėjo pasėtų gėlių, numelioruotus sielos upelius, paverstus sekso, smurto, svaigalų užnuodytu grioviu. Kelionė prasminga, bet sunki, nes keliautojai dar jauni ir mažai patyrę, bendrakeleiviai įvairūs ir kai kada sunkiai nuspėjami, o pakeleiviai – dažnai priklydėliai, tūžtantys dėl kelyje pasitaikančių nepatogumų.

Prieš srovę plaukti (keliauti) sunku, reikia ne tik drąsos ir pasiryžimo, bet ir valios bei atkaklumo. Bet žuvis, kurios plaukia prieš srovę, plaukia į tikslą – toks yra gamtos dėsnis. Žmonės, kurie plaukia prieš srovę, irgi žino savo tikslą, uždavinius ir būdus, kaip jį pasiekti. Taigi kelionei reikia drąsos. Andrius Navickas knygos pabaigoje apibendrina kelionės esmę: *Tikra kelionė tuo ir nuostabi, kad ji visada yra nuotykis. Jei pradėtume gilintis į visus sunkumus ir išbandymus, kurie laukia kelyje, veikiausiai liktume namuose ir nesiryztume keliauti. Tačiau tereikia žengti pirmą žingsnį, ir ke-*

lias įtraukia... O kas yra kelias? Tiesa yra kelias, kuris mus keičia. Šiame kelyje labai svarbu išlaikyti atviras širdis ir sugebėjimą nustepti ir klausti. Šiame kelyje mums labai reikalingi pakeleiviai, į kuriuos galėtume atsiremti, su kuriais galėtume dalytis naštomis (p. 269–270).

Taigi pradedame kelionę per knygą, kuri moko, guodžia, pataria, verčia mąstyti abejojant, lyginant, prisimenant ir sklindant Šviesai nuo kalno. Norėčiau šį tekstą taip pat paversti laišku knygos autoriui, išsikalbėjimu, kuris padeda žmonėms vienas kitą suprasti, apmąstant alternatyvą sekuliariam šių dienų gyvenimo būdai. Krikščionišką alternatyvą – nemadingą, daugeliui nepatrauklią, nes varžo klaidingai išsiaiškintą šių dienų laisvę. Keliaudami per „Laiškus...“, gilinamės į krikščionybės esmę, pagrindinius jos postulatus, ieškodami pagrindo po kojomis, kai susiduriame su tuštumos ir beprasmybės pojūčiu, kuris persmelkia – o tai atsitinka ne taip jau retai – dažną jauną žmogų, apraizgytą patraukliai žerintais apgaulingos laisvės ir turėjimo/turtėjimo blizgučiais. Palydėdamas savo knygą į kelionę su skaitytojais, autorius linki jiems drąsos gyventi savo gyvenimą, o ne mėgdžioti svetimus, kuriuos nori įpiršti vis galingsnėmis besijaučiančios visuomenės informavimo priemonės. Ir turėti drąsos prisiimti atsakomybę už savo sprendimus.

„Laiškai...“ suskirstyti į tris dalis. Pirmojoje apmąstoma, kokia yra krikščioniškos alternatyvos esmė. Antroje keliaujama per liturginius metus nuo Advento, Kalėdų iki Velykų, Sekminių ir toliau per vasaros šventes, skirtas Marijos misijai Žemėje ir Danguje. O baigiama Vėlinėmis ir Kristaus Karaliaus švente, kad vėl, apsisukus liturginių metų ratui, per Advento-laukimo malonę džiaugsmingai pasitiktume Kristaus gimimą.

Trečioji dalis „Pažadėtoji žemė“ skirta mąstyti apie tėvynę ir jos gyvenimo realijas: jos patirtus praradimus okupacijų ir tremčių metu, jos kelią į laisvę ir Atgimimą, kuris atnešė išbandymą laisve ir atsakomybe, jos politikus ir politikos iškraipas, jos visuomenę, kuri keičiasi tiesiog akyse, išipainiojusi į globalinį vartojimo tinklą. Nemažai kartėlio nuosėdų sąžiningiems ir krikščioniškai gyventi pasiryžusiems žmonėms palieka Lietuvos švietimo sistema, nes mokykla – tai žmogaus kelionės per gyvenimą pradžia, ypač to mažo žmogaus, kuris neturi sąlygų šeimoje ieškoti tikrųjų vertybių atramos. Ir dar daugiau kartėlio įlieja į žmonių širdis šiandieninė populiarioji žiniasklaida, praradusi vertybinį pagrindą po kojomis ir vis giliau klimpstanti į melo, susipriešinimo ir žmonių supriešinimo pelkę. *Pajuodęs žiniasklaidos veidrodys* – man rodos, per švelniai pasakyta. Tas veidrodys yra kreivas. (Išivaizduokime, kaip žmogui turi būti baisu atsidūrus kreivų veidrodžių karalystėje, kai negalima atskirti kur melas, o kur tiesa, sąvokos taip sumaišytos, lyg į normalių žmonių gyvenimą būtų įsisukęs dėl kažko įsiutintas velnias.)

Žiniasklaidos kokybė labiausiai priklauso nuo žurnalisto nuostatos: arba jis į pasaulį žvelgia ironiškai, ciniškai, arba mylinčiu žvilgsniu. Puikiai suprantu, jog siūlau nepopuliarių dalyką – žvelgti į pasaulį su meile. Ne su sacharininiu buku susižavėjimu, bet su kantria, sugebančia atleisti, bet kartu ir reiklia meile, tiesiančia ranką ir atveriančia naujų galimybių (p. 263). Kodėl, „Bernardinai.lt“ redaktoriau Andriau, Jūs kalbate, kad meilės žvilgsnis į pasaulį yra nepopuliarus? Žmonės ilgisi meilės: net tie, kurie yra nusikaltėliai, kurie kalėjimuose atlieka bausmę, kurie yra smurtautojai, vagys ir netgi plėšikai ar žmogžudžiai... Jie slapčia ilgisi meilės ir supratimo. Jie geidžia užuojautos, laukia meilės kaip aušros panaktinis. Galbūt tik atbuktinti šio triukšmingo pasaulio pagundų, kurios užkietino jų širdis, nesusimąsto, kaip jiems reikia meilės ir užuojautos.

Labai gerai, kad Jūs, „Laiškų...“ autoriau Andriau, pasirinkote tokią lyg ir senamadišką knygos literatūrinę išraišką – laiškus. Ne tuos elektroninius, kurie, kaip ir elektroninės knygos, nepaliečia širdies gyvuonio. Elektroniniai – kaip medus, laizdomas per stiklą, yra beskoniai ir bekvapiai. Jie neturi to magiško užtaiso, kurio galią patiri, skaitydami laišką, parašytą ranką ant popieriaus, įdėtą į voką ir išsiųstą paštu. Taip pat atsitinka ir su knyga. Žmogus, užaugęs tarp knygų, girdėdamas popieriaus šnaresį, kai verčia knygos puslapius, patiria ypatingą jausmą: susitikimo su senu draugu džiugesį, vaikystės ar jaunystės dienų nostalgiją, palaimą, kad gali prieš miegą, šviečiant lempai virš veido, palinkusio prie knygos, iš lėto vartyti seną mielą bičiulę, nučiupinėtais puslapiais, aprintais viršeliais. Skaityti jau dešimtis kartų skaitytus sakinius, niekaip nepabostančius, kaskart jų prasmėse aptikdamas ką nors naujo. Manau, kad elektroninė knyga niekada neištums popierinės, kaip centrinio šildymo radiatoriai neištūmė židinio žarijų žioravimo...

Sėkmingi ir reikalingi yra Jūsų, Andriau, „Laiškai žmonėms plaukiantiems prieš srovę“. Tikriausiai jie domina ir plaukiančius pasroviui. Matote, jau ir aš nesąmoningai perėjau į laiško (vietoje recenzijos) formą. Ir kam čia ta recenzija, ta kritika, jei atsiverti knygą ir ieškai puslapių, kurie yra patys taikliausi, reikalingiausi atitinkamai dienai ar vakarui, nuotakai, kurią iškviečia Šviesa nuo kalno...

Manau, kad šviesa nuo Taboro kalno pasiekia kiekvieną, tik daugelis priima ją nesąmoningai, net nesuvokdami, kam ši jiems reikalinga. Štai ir Jūs sakote viename iš laiškų: *Kiekviename švyti dieviškoji šviesa, ir jokia tamsa jos negali užgožti*. Sakote tai neįkyriai, neprimygtinai, palikdamas vietos kito abejonoms, samprotavimams ir savarankiškam atradimui kelio ženklų, kurie neleistų pasiklysti gyvenimo kelionėje. *Šiame kelyje svarbiausia santykis su kitu*, – sakote Jūs kitame laiške. – O tai reiškia, kad neturime skirstyti žmones į „mes“ ir „jie“. *Krikščionybė skelbia, jog žmonių skirtybės jungiasi į dievišką vienovę – tarsi natos didingiausioje visatos simfonijoje* (p. 83). Ir tada laisvė įgyja kitą kategoriją – dieviškąją, o ne šėtono gundymų apsėstą. Tad ir mano palinkėjimas mažajai „Bernardinai.lt“ bendruomenei: nebijok, mažasis būrys, su tavimi keliauja daugiau, negu atrodo iš pirmo žvilgsnio... ☐

Naujų Bernardinai.lt leidinių pristatymas Kaune. Antrasis iš dešinės – Andrius Navickas.

Gražinos Viktorijos Petrošienės nuotr.

Kultūros sala New York mieste

NIJOLĖ KAVALIAUSKAITĖ-HUNTER

Lincoln centras

Lincoln centras (Lincoln Center for the Performing Arts) – muzikinės kultūros židiny, jį sudaro 12 pastatų, kuriuose šokama, dainuojama, vaidinama, muzikuojama. Jam priklauso Vivian Beaumont dramos teatras, Avery Fisher Hall, Kino centras, garsioji muzikos talentų kalvė, žinoma Juilliard vardu, New York filharmonija, New York baleatas, Metropolitan opera (MET) ir kt. Teigiama, kad šiuo metu tai – stambiausias muzikinės kultūros centras pasaulyje, įsikūręs 16,3 akrų (6,6 ha) teritorijoje. Jame kasmet parodoma daugiau nei 5 000 pastatymų, savo talentu čia sužiba talentingiausios žvaigždės, tarp jų – ir Violeta Urmanavičiūtė-Urmana, per metus jame apsilanko 5 milijonai lankytojų. Tai prilygsta beveik dviejų tokių šalių kaip Lietuva gyventojų skaičiui. Nors pastatai sujungti pagal temas, tačiau kiekvienas iš jų turi savo direktorių, administraciją ir po kelias sales.

Minint 50-ąsias Lincoln centro įkūrimo metines, žurnalistai Centro archyvarei Judith Johnson pateikė keletą klausimų, vienas iš jų – ir apie centro pavadinimo kilmę.

„New York mieste yra daug vietų, – sako Johnson, – kurios buvo pavadintos be išankstinės priežasties. Tačiau manome, kad centro pavadinimą lėmė šalia besipuikavusi 1905 metais įkurta aikštė, pavadinta 16-ojo Amerikos prezidento vardu.“

Lincoln centro gimimo data laikomi 1956 metai. Dar prieš tai, 1955 metais, Lincoln aikštės ir keturių blokų tarp 62–66 gatvių plotas buvo įtrauktas į miesto atnaujinimo planą. Toje vietoje buvo sumanyta nugriauti stovėjusius daugiabučius namus, kuriuose gyveno 1 700 šeimų, ir pastatyti kažką reikšmingo. Taip atsirado niša Lincoln centrui užgimti. Taip pat tuo metu sklandė radikali idėja, siūliusi švietimo ir scenos menus sutelkti vienoje vietoje. Poreikiai ir aplinkybės sutapo.

Į klausimą, kam gimė mintis pastatyti muzikinį kompleksą, Johnson atsakė, jog Lincoln centro istorijoje aptinkama Alano Richo mintis, kad pats laikas būtų pasukti laikrodžio rodyklę atgal ir pasekti Renesanso epochoje Florencijos mieste gyvenusios Mediči šeimos pavyzdžiu. Šie didikai buvo bankininkai ir meno mylėtojai, globojo literatūrą, meną ir mokslą. Jie išlaikė muzikantus, šokėjus, jų dėka vyko operos meno, simfonijos žanro plėtra. Pavyzdžiui, Medičių ipėdinis princas Ferdinandas (1663–1713) globojo tokius kompozitorius kaip Alessandro ir Domenico Scarlatti, Handelį ir kt.

Tuomet JAV valdžioje buvęs 33-iasis JAV prezidentas Dwight D. Eisenhower savo viziją Lincoln centro klausimu išsakė šiais žodžiais: tai turi būti didžiausias ir ambicingiausias pasaulyje scenos menų kompleksas. Buvo siekiama vienoje vietoje sutelkti skirtingose New York vietose veikiančius teatrus. Tuomet New Yorko filharmonija, veikusi nuo 1842 metų, ieškojo naujų patalpų, o MET, veikusi nuo 1880 metų, dairėsi naujų rūmų. Projekte dalyvavę asmenys išvyko į kitų šalių kultūros židinius pasisemti patirties. Grįžę nusprendė: tai turėtų būti scenos meno telkinys, o ne pavieniai pastatai.

Statybų pradžia

Statybos prasidėjo 1959 metais. Tam tikslui 1956 metais įkurta Lincoln Center Corporation kaip ne pelno siekianti organizacija. Jos prezidentu tapo filantropas ir meno mylėtojas John D. Rockefeller III, Rockefellerio centro New Yorke įkūrėjas, kuriam priklauso 19 pastatų, pastatytų šiuolaikišku art deco stiliumi, kompleksas: „Radio city Hall“, GE dangoraižis, kuriame veikia televizijos tinklas NBC ir t. t. Rockefeller rūpinosi Lincoln centro finansiniais reikalais. Tam tikslui jis pervedė savo asmenines lėšas bei skatino remti kitus. Šiuo metu Centras yra išlaikomas iš koncertų pajamų, asmenų dovanų, privačių fondų ir įmonių susivienijimų. Savo gyvavimo pradžioje įregistruota grupė egzistavo teoriškai: neturėjo pinigų, darbuotojų, nekilnojamojo turto. Tačiau 1959 metais grupė iš paaukotų lėšų jau buvo įsigijusi 14 akrų sklypą. 1959 m. gegužės mėn. prie būsimos statinio prezidentas Eisenhoweris, laikydamas

Metropolitan opera

rankoje mentele, paskelbė vizijos įgyvendinimo pradžią.

Bendrą projektą buvo patikėta vykdyti statybos genijui, miesto architektui Robertui Mose. Jo indėlis New Yorko keliams, tiltams, tuneliams, gyvenamiesiems pastatams yra neįkainojamas. Jis – vienas iš ryškesnių architektų visoje New York miesto statybos istorijoje. Tuo pačiu kiekvienas pastatas Lincoln

bangos jausmą. Įėjęs į teatrą, atsiduri prie siaurų, aukštyn plėtėjančių laiptų, bylojančių: „Prašau, ateik į mano glėbį, priimsiu ir suteiksiu malonių akimirku.“ Horizontą atveriantys laiptai driekiasi aukštyn ir platyn, kol atsimuša į sieną, įgaudami Y raidės pavidalą. Po to išsiskiria ir sukasi dviem spiralėmis: dešine ir kaire, kuriomis pasiekiamos pačios atokiausios žiūrovų kėdės. Įspūdingi šviestuvai panašūs į didesnes ar mažesnes snaiges, galinčias keisti padėtį erdvėje. Jie yra mobilūs ir spektaklio pradžioje pakyla prie lubų, tapdami pastato detale, bet ne dėmesį sutelkiančiu objektu.

Čia nerasime drabužinės. Atrodo, kad čia nepaisoma Konstantino Stanislavskio skambiosios frazės „Teatras prasideda nuo rūbinės!“ O ką daryti, jei jos nėra? Amerikos teatruose drabužinių nėra, tad neverta jų ir ieškoti. Tuomet reikia vadovautis Dailios Ibelhauptaitės patarimu: „Ateini, sulankstai pal tą pamušalą į viršų, pakiši po kėdę. Po spektaklio išsitrauki, pakratai, apsivelki ir keliauji namo.“ Taipogi niekas nepersiauna batelių ir pusę valandos nesigroži savimi tualetu veidrodyje. Čia nepaisoma Europos šalyse išsakniusių nerašytų ritualų, bylojančių, jog jei tavo veidas neskęs makiažo jūroje ir plaukai neatrodys kasdieniškai, tai atsilieps tavo meno suvokimui. Lankytojai ateina ne į drabužių pristatymą, bet nusiteikę išgyventi muzikos ir vaidybos šventę. O ir tualetai – požemyje, ten, kur automobilių stovėjimo aikštelės. Nesinori juose užsibūti.

Pasak Ibelhauptaitės, „teatras šiais laikais prasideda nuo scenos“, bet ne nuo drabužinės ar baro. Baras kuklus ir negausiai lankomas. Lankytojai labiau domisi pardudomais įrašais, knygomis. Shakespeare laikais „Globe teatro“ parteris neturėjo net kėdžių. Tačiau ten visada buvo gausu žiūrovų. Ne patogumas šioje šalyje yra vertinamas, svarbiau – teatre perteikiamos emocijos, talentas.

Solistams keliama kitokie reikalavimai: jie privalo ne tik dainuoti, t. y. parodyti savo balsą, kuris kažkada buvo operos pagrindas, jie priversti vaidinti, išgyventi ir išgyventi, suprasti vaidmens paskirtį. Talentas ir galimybė jį atskleisti. Atsisakoma statiskų operų, kuriuose nėra veiksmo, o vien tik dainininko ir dirigento ryšys. Pastarąjį galima pajusti, nusipirkus kompaktinę plokštelę.

Svarbi ir scenos dalyvio išvaizda. Ibelhauptaitė mini faktą, kad Deborah Voight sutartis Londono karališkajame operos teatre buvo nutraukta todėl, kad solistė buvusi per stambi. Po metų solistė grįžo į sceną, bet jau sublogusi. Šiuolaikiniams režisieriams teatras prasideda nuo scenos, o talentingiems aktoriams, tokiems kaip Laimonas Noreika, teatras prasideda nuo publikos: „Mes, artistai, tik dėl jos ant sviesto ir gyvename.“ Niekas nekreipia dėmesio, kokia suknele vilki ir koks makiažo sluoksnis nugulęs ant tavo veido.

MET orkestras

Klausydamasi operos, buvau sužavėta įspūdingai grojančiu MET orkestru. Jis didelis, prilygstantis simfoniniam. Paprastai simfoninį orkestrą sudaro 80–120 muzikantų, tačiau šis gali būti ir dvigubos

G. Verdi „Aida“ Metropolitan operos scenoje

centre turėjo savo architektą. Dirbdami atskirai, jie dirbo kartu.

Išdygę pastatai aikštę pavertė kultūros sala. Ji nėra atskirta, į ją rieda požeminiai traukiniai, automobiliai, miesto autobusai. Atvykusiuosius aikštė pasitinka į dangų trykštančiais fontanais, per pastatų stiklines sienas sklindančia šviesa, meno ištroškusiais besibūriuojančiais lankytojais. Dar neturėjęs galimybės atsigaivinti iš dvasinių gėrybių kupinos taurės, jau jautiesi pakylėtas. Pirmasis pastatas Lincoln centre buvo pastatytas 1962 m., ir tai buvo Filharmonija. Vėliau išdygo New Yorko viešoji biblioteka, Kamerinės muzikos centras (1973 m.), Kino centras (1974 m.), Baletų mokykla (1987 m.) ir t. t.

MET

Didingiausias pastatas iš visų Lincoln centro pastatų yra Metropolitan opera. Jis buvo suprojektuotas amerikiečių architekto Philipo Johnsono, atidarytas 1964 m. Tai šiuolaikiškas pastatas, visai kitoks nei operos pastatai Maskvoje ar Sankt Peterburge, Rusijoje. Pastarieji skendi perdėtoje prabangoje, įmantriose inkrustacijose, žėri, yra pribloškiantys. MET namai sukuria patogumo, bet ne pra-

Nukelta į 5 psl.

Atkelta iš 4 psl.

sudėties. Orkestro ansambliskumas MET preciziškas, atlikimo technika nepriekaištinga, virtuiziška, su ore sklandančia nenusakoma spalvų palete. Kiekviena melodinė linija yra sukurta tarsi emocija, jausminė išraiška. Orkestras nesitraukia į „antrąjį planą“, nesislepia už solistų nugaros, jis – lygiavertis partneris, kartais net pranokstantis solistus.

Daugelis orkestrą supranta kaip foną ir jo netraktuoja rimtai, gal dėl to, kad jis įsikūręs duobėje ir yra nepastebimas. Manoma, kad jo misija – gražiai groti uvertiūras, tarpus ir akompanuoti dainininkams. Būtent taip orkestrą traktavo žymusis italų kompozitorius Giuseppe Verdi. Jis specialiai nenaudojo orkestro ekspresijos, nes tvirtai tikėjo, kad melodija (*bel canto* – ital. *gražus dainavimas*) yra prasmingesnė. Rusų kompozitorius Piotras Čaikovskis stengėsi išlaikyti pusiausvyrą tarp vokalinės partijos ir orkestro, manydamas, kad orkestras padeda giliau atskleisti veikėjų išgyvenimus, paryškina dramatinės scenas. Richardas Wagneris šia tema turėjo kitą nuomonę, jis ypatingą vaidmenį skyrė orkestrui. Teigė, kad orkestras turi perteikti tai, ko negalima išsakyti žodžiais: herojų jausmus, vidinę būseną.

Klausantis MET orkestro, salės erdvėje sklando ne tik muzikos garsais skleidžiamos emocijos, bet ir spalvos. Nenuostabu, nes nuo 1971 metų orkestrui vadovauja pianistas ir dirigentas James Levine. Jam vadovaujant, MET kūrybos bagaže yra apie 3000 pastatytų operų. Už nuopelnus menui jis yra apdovanotas medaliu. Šis dirigentas buvo ir Bostono simfoninio orkestro ilgametis vadovas, bet dėl sveikatos problemų 2011 metų kovo mėn. buvo priverstas atsistatydinti. Su Bostono simfoniniu orkestru Levine reguliariai buvo kviečiamas į Europą: Vieną, Berlyną, Londoną, Dresdeną ir t. t.

Be pasaulinio garso orkestro, MET veikia baleto kompanija. Operos sezonui pasibaigus (tai įvyksta gegužės mėnesį), po gastrolių į MET sugrįžta baleto trupė. Tik orkestro sudėtis yra pastovi, kiti dirba pagal sutartį. Stengiamasi pakviesti pačius garsiausius pasaulio dainininkus, tokius kaip Anna Netrebko, Placido Domingo, Renée Fleming ir kt. Šiuos dainininkus galima išgirsti ir kituose pasaulio teatruose.

MET operos istorija

Operos namais buvo laikoma Muzikos akademija, įsikūrusi Union Square, New Yorke. Tai buvo labai populiari aristokratiškos visuomenės susibūrimų vieta, kuri, laikui bėgant, tapo ankšta. Buvo ruošiamasi statyti papildomas patalpas, tačiau, atsiradus keliems turtingiems rėmėjams, tokiems kaip Morgan, Roosevelt, Astor ir Vanderbilts, trokšiantiems savo sielai atgaivos muzikos ir šokio mene, prabilta apie MET. 1880 m. buvo įkurta MET opera Broadway, esančiame New Yorko širdyje, Manhattane. Tai buvo patalpos su ne itin gera akustika ir ankštais persirengimo kambariais. Orkestro pagrindą sudarė muzikantai, tuomet groję NY miesto orkestruose. Pirmasis pastatymas – Charles Francois Gounod „Faustas“ – įvyko tik 1883 metų spalio 22 dieną. Jame dainavo tuomet įžymi švedų operos dainininkė Christine Nilsson.

Kitas operos gyvavimo sezonas yra vadinamas vokiškuoju, nes jo direktoriumi tapo Leopoldas Damroschas. Jam vadovaujant, operos dainininkų sąrašė buvo atlikėjai iš vokiškai kalbančių Europos šalių operos namų. Naujas vokiškasis MET išpopuliarino Wagnerio operas. Ir šiuo metu laikomasi šios tradicijos. Kiekvieno sezono repertuare pastatomos net kelios šio vokiečių kompozitoriaus operos. Pabrėžiama, kad vokiškojo sezono metu prancūzų bei italų kompozitorių operos buvo atliekamos tik vokiečių kalba. Tai truko šešis sezonus.

Garsusis italų tenoras Enrico Caruso šiame teatre yra dainavęs daugiau negu kitose pasaulio teatrų scenose sudėjus kartu. 1908 metais pirmą kartą MET pasirodė legendinis dirigentas Arturo Toscanini ir Gustavas Mahleris. Apklausos, kurią surengė britų žurnalas, rašantis apie klasikinę muziką, rezultatai rodo,

SIGITAS GEDA

Aldonos Ruseckaitės nuotr.

PAVASARIS
SENOVĖJE

ežeras
apsemia
žemę
žemė
eit
žolei
liepia

žolė ir
mergelė
žvelgia
žaliasis
milžinas
lipa

gaidžiai
visą
rytą
skelbė
saulę ir
atgimimą

geltonos
purienų

kalbos
baimė
bėgimas
mergelė
skalbia ant
liepto
taukši
taukši ir
taukši

tai
per senovės
lietuvaž
bėga
kentaurai

ir viskas
taip žalia
nauja
toli taip
be galo
matosi

bėkite pas
kentaurus
meilės
ištroškusios
moterys

PAVASARINĖ
IMPRESIJA

už debesų
gervės
rėkia
žalia
šviesu
žydra
drėgna

erdvė
veisiejis
pasaulis
baltas
vanduo
šviesėjantis
karvės
balsas

žemė
žaibai
purienos
žydi
švilpia
laibai
gelsvos
paukštytės

viršum
arimų
spalvos
šešėliai
iš
tų šešėlių
vieversėliai

raudonuodami
ima
lėkti
raudona
judanti
jų

Violeta Urmanavičiūtė-Urmana

kad Toscanini užima garbingą aštuntą vietą tarp dvidešimties žymiausių pasaulio dirigentų. Sąrašė taip pat puikuojasi latvių dirigentas Maris Jansons. 1892 metais rugpjūčio 27 dieną kilęs gaisras su-

naikino didžiąją pastato dalį ir opera buvo uždaryta. 1898 m. administratoriaus pareigas perėmus Maurice Grau, operos teatras pradeda klestėti. Šis laikotarpis yra vadinamas „aukso amžiumi“. Į teatro sceną kviečiami dainuoti Lilli Lehman, Nellie Melba, Francesco Tamagno ir kt.

Pradedant 1898 metais, MET kompanija vykdavo į kasmetinį šešių savaitių turą – veždavo operą į kitus Amerikos miestus. Deja, finansinės problemos neleido tęsti šios tradicijos.

Lionel Mapleson (1865–1937), MET smuikininkas, naudodamas išradėjo Thomo Edisono fonografa, pradėjo gyvai įrašinėti spektaklius. Tai leido išsaugoti tuometinių garsių atlikėjų balsus, tokių kaip tenoro Jeano de Reszke, soprano Milka Ternina. Vadovaujant Gatti-Casazza, MET opera išgyveno „sidabro amžių“. Tuo laikotarpiu operos gerbėjai turėjo progą išgirsti Giovanni Martinelli, Fiodorą Šaliapiną ir kt.

1966 metais opera persikelia į Lincoln centrą. Atidarymo metu buvo atlikta Samuelio Barberio opera „Antonijus ir Kleopatra“. 1995 metais buvo įrengti kompiuteriniai ekranai, kurie subtitrus išverčia į daugelį kalbų. Operos MET yra atliekamos originalo kalba.

1977 metais pasirodė pirmoji opera eteryje iš MET. Tai buvo Giacomo Puccini „Bohema“. MET teatras turi savo radijo stotį. Pirmoji transliacija įvyko 1931 metų Kalėdų popietę. Buvo transliuojama MET vykstanti Engelberto Humperdincko opera „Jonukas ir Grytutė“, parašyta pagal vienos pasakos siužetą. □

Šviesa ant Pranašo ir Žmogaus

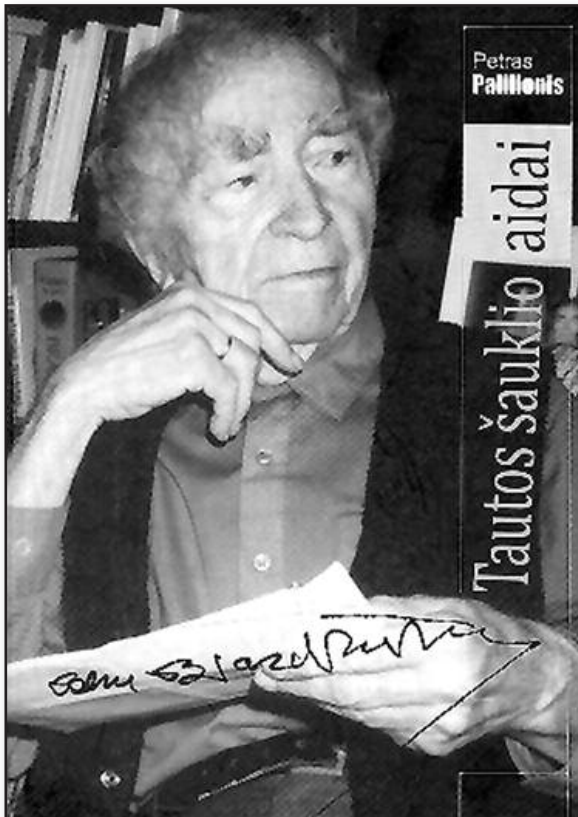
VYTAUTAS VOLERTAS

Petras Palilionis „Tautos šauklio aidai“, Kaunas: „Naujasis lankas“, 470 psl., 2011.

Tai knyga apie Bernardą Brazdžionį, pasirodžiusi prieš penkis mėnesius Kaune. Didelė knyga, labai gero popieriaus, gausiai iliustruota asmenų, dokumentų, Brazdžionio rankraščių nuotraukomis.

Idomu, kad poetas didelę savo amžiaus dalį praleido Kaune, save laikė kauniečiu, ir štai po mirties jam skirtas pirmo didelio darbo autorius yra kaunietis poetas. Darbas išleistas jaunos leidyklos „Naujasis lankas“ Kaune, Kauno miestas yra paskyręs kasmetinę Brazdžionio vardo premiją už literatūrą. Taigi Brazdžionis ir po mirties liko kaunietis.

Knyga pašvęsta ne vien tik Brazdžionio kūrybos nagrinėjimui, bet ir jo gyvenimo pažinimui, nors kūryba – Brazdžionio alsavimas. Savo prisimintame uždavinyje autorius eina tiesiai: pasakoja apie poeto kelią nuo pat jo pirmųjų sukrebždėjimų gyvenime iki paskutinių akimirkų. Šiame ilgame pasakojime autorius daug remiasi savo asmenine pažintimi su poetu ir susirašinėjimu su juo. Darbas savo apimtimi iš autoriaus P. Palilionio turėjo išrinkti visus kantrybės trupinėlius – tiek čia dėmesio kiekvienai smulkmenai... Dėmesio smulkmenoms ir pagarbos Brazdžionio asmeniui. Čia tiks ir poeto P. Palilionio, autoriaus, pasisakymas

Knygos viršelį

dvasinio pakilimo, naujojo laureato kiekvieno žodžio gaudymo iki tol dar niekada nebuvo ir, drįstu tvirtinti, niekada nebus... (...) Nespėjo plojimų audra palydėti paskutinių Bernardo Brazdžionio eilėraščių, kai prie mano ausies pasilenkė poeto dukterė Saulė: „Nedelsiant išveskit Brazdžionį. Minia jį sudraskys. Išvesti? Kai šventė vos išibėgėja? Kai dar tiek garbingų svečių iš Austrijos, Bulgarijos, JAV, Italijos, Vokietijos, tiek mūsų kolegų laukia savo eilės, savo žodžio?“ (psl. 15.)

Kitokiu stiliumi nei Brazdžionis kalbėjo panašaus patriotizmo poetas Kazys Bradūnas. Jis nešaukė tautos, jis tik gailėjo jos, sėdėjo ant sulaužyto jos slenksčio ir budėjo, kol nelaimė praeis. Ar pasigendama Kazio Bradūno tolsmo? Tai – pavyzdys, kad žodžiai turi ne tik savo jėgą, bet gal net savo išvaizdą.

Apie poetus kažkodėl yra susidariusi nuomonė, kad jie daugiausia yra tylūs, ramūs, gal net baikštūs žmogeliai. (Žinoma, reikia išskirti revoliucionierius poetus.) Tai lyg kažkokio Dievo pamiršti vargdienėliai. Tačiau nepagalvojame, kad ir poetai valgo, miega, bendrauja su žmonėmis, su jais kalba ir gal kartais pykstasi. Tik turtingieji gali po sodus vaikštinėti, šampaną ragauti ir savo posmeliais didžiutis. Lietuvoje tokių dar nebuvo. O normalus gyvenimas yra žygis per brūzgynus.

B. Brazdžionis savo garbėn ne karieta atvažiavo. Beturčio berniukui reikėjo pirmyn brautis didelėmis jėgomis, kurių jis turėjo pakankamai. Ir drąsos turėjo. Gynė savo vietą poezijoje, gynė ją kasdienybėje. Skardaus balso poetas nebuvo bežadis pilietis. Jį pradedame pažinti iš P. Palilionio knygos. Čia pateiksiu poeto jaunų dienų dienoraščio ištrauką, paskelbtą knygoje: „Šimet perlipau į septintą. Bet žinai, kad taip mažas tebesu, kaip ir buvau trečiojo. (...) Kur ten mąstysi apie romanų rašymą ar dramų (...) Eilėraščių parašyti tai kas kita. Tų iki šiol pribrežiau nemažą punda“ (psl. 37).

Šiek tiek paaimanuoja, kad nepakankamai užaugo, tačiau daug nesisieloja. Užtat literatūros požiūriu yra drąsus. Dar tik septintos klasės gimnazistas jau mini romanų ir dramų rašymą, o per poeziją čiuožia lyg per ledą. Ir čiuožia išdidžiai. B.

Brazdžionis visada apie savo eilėraščius turėjo pakankamai gerą nuomonę, juos siuntinėdavo visur, kur tik sugalvodavo. Ir vėliau drąsiai kovojo su keituvėjininkais, dėl savo eilėdaros jaunystėje nebijojo susiremti su pagarsėjusiais poetais, išeivijoje taip pat net savo ankstyvesnių bičiulių nuomonės nepaisė, nevengė su jais ginčytis (pvz., su K. Bradūnu ir žemininkais). Savo kūrybą stengdavosi leisti dažnai, skelbdavo nedidelius rinkinėlius, vėliau juos papildydavo ir pakartodavo.

Aptirpus politiniam ledui, iš Lietuvos plaukdavo garso juostos, įgrotos ar įdainuotos visokiausio stiliaus ir pajėgumo vienetų. Viename jų šių eilučių autorius girdėjo labai išdarytu balsu ir supermoderniu pasicypčiojimu dainuojamą B. Brazdžionio eilėraščių. Truputį pasipiktino ar apie tai užsiminė poetui. Šis šaltai patarė: „Nesvarbu, kolega, kaip dainuoja, svarbu, kad dainuoja.“ Brazdžionis gerai žinojo savo iškilią padėtį lietuvių tautoje ir nevengė ja naudotis – mielai dalyvaudavo jo garbei rengiamose iškilmėse, pagarbos kai kur net laukė, ypač dar okupuotoje Lietuvoje pasirodęs. Suprantama, kad tuo stengėsi pakirsti okupantui pataikavusių poetų, dažnai Brazdžionį niekinusių arba jį pašėpusių, dirbtinai jiems sudarytą valdiško raudono rūko aureolę. Nors viešai rodomos pagarbos nevengė, tačiau tarp kaimynų, pažįstamų, bičiulių buvo kaimynas, pažįstamas, bičiulis, net suėjimų humoro bazė.

Vargingų namų jaunuolis labai sunkiai vertėsi visų savo studijų metu. Ieškodamas ekonominės išeities, net studijas nutraukė ir įstojo Meno mokyklon, tikėdamasis lengviau išsiversti. Nepavykus griebėsi įvairių darbėlių, bet tik su literatūra susijusių – įvairių leidinėlių ir laikraštėlių redagavimo. Idomu, kad nesistengė ieškoti mokytojo darbo, kaip kiti jo kolegos darė, nors išeivijoje dirbo lituanistinėje mokykloje. Bet Brazdžionio vargas pradėjo trauktis, kai jis vedė. „Poeto žmona, kaip geroji namų dvasia, meile ir šeimyniniu rūpesčiu apgaubė, atitirpdė dažnai nežemiškose kūrybos kelionėse sužvarbusį vyrą, pagimdė, išauuginė, gyvenimą išleido tris vaikus, globojo penkis anūkus“ (psl. 86). Ši namų dvasia padėjo jiems išgyti namelį Kaune, Tvirtovės alėjoje, kuris ir dabar stovi savo senoje vietoje. Nors rūpesčiai neišnyko, bet jie darėsi pakeliami. Brazdžionio ekonominis gyvenimas, inspiruojamas Aldonos Brazdžionienės susikurtų ekonominių teorijų – darbas, tvarka, rūpestis kasdiena, – riedėjo tokiu greičiu, koku rieda normalių piliečių gyvenimas: nėra skurdo, nėra pertekliaus. O jei reikėdavo, poetas mokėjo dirbti sunkius darbus, pvz., kaip pabėgėlis Austrijos fabrike. Mokėjo ir išeičių ieškoti, nelaukdamas, kada jam kas ateis pagalbon. Aktyviai laisikais ieškojo emigracijos kelių, o pasitraukęs į JAV, taip pat nebėgo nuo juodo darbo.

P. Palilionis „Tautos šauklio aiduose“ atskleidė B. Brazdžionį kaip poetą pranašą ir žmogų. Atskleidė labai gražia forma, su meile aprašomam asmeniui. Pasakojimas šiltas, patrauklus, tegu pats šios apžvalgės skaitytojas tuo įsitikina.

„Susirinkę pasveikinti, pakliuovom į atsisveikinimą. Paskuboms iš scenos į salės vidurį nubogintoje tribūnoje stovėjo labai senas Žmogus ir sukaupęs keistos ligos nualintos sveikatos likučius, skaitė paskutiniuosius, klasiškai paprastus savo eilėraščius. Skaitė lyg niekur nieko, ankstyvesniu raiškiu, tvirtu, dažną pasiekiančiu ir įtikinančiu balsu...“

Tiktai pats poetas, tiktai artimieji, su nerimu stebintys kiekvieną skaitančiojo judesį ir, jeigu kas, pasirengę tučtuojau pašokti, padėti, žinojo, kiek daug jam tai kainavo...

Klausiaus ir man pasirodė, jog ne Jis, jog patys Eilėraščiai skaitė savo Kūrėją... Skaitė Jo ilgą, didelių pavojų kupiną, beveik visą dvidešimtąjį amžių trukusį gyvenimą, pradedant 1907 metų vasario pūgos užverstais Skebeikėliais ir baigiant 2002 metų saulės užlietu Los Andželu, skaitė nedrąsiai pradžią ir triumfališką pabaigą; skaitė jaunojo idealisto gležnutes žmogaus ir pasaulio vizijas ir geležine ranka jas nusiaubusias tremtis, karus, okupacijas; skaitė, atrodė, visiems laikams prarastą tėvynę Lietuvą ir per jos kančias bei vargus atrastą sąve“ (psl. 387). □

Petras Palilionis Kauno Rotušėje knygos pristatymo metu

apie savo darbo tikslus: „Tūkstančių nekantriai lauktas, šimtų entuziastingai sutiktas, dešimčių su ašaromis akyse garbintas, lietuvių literatūros klasikas, XX šimtmečio bendraamžis poetas Bernardas Brazdžionis tolsta. Tolsta greičiau, negu buvo galima tikėtis.“

Pabandysiu tą bauginantį tolsmą pristabdyti. Jeigu kitaip neįmanoma – nors savyje. Pasikliaudami ne dramatišku laikinumu, o abejingosios amžinybės geranoriškumu.”

Kaip autorius šį tolsmą pastebėjo? Brazdžionis pamirštas mokyklose, nedeklamuojami jo eilėraščiai, pokalbiuose neminimas jo vardas. Žinoma, kai jau nėra poeto tarp mūsų, kai negirdime jo deklamuojant literatūros vakaruose, kai nesutinkame jo nei gatvėje, nei suėjimuose, o Lietuva jau nepriklausoma, ir paskatų, budinančių tautą, nereikia, šauklio garsas blėsta.

Brazdžionį autorius jau pačioje knygos pradžioje skelbia lietuvių tautos šaukliu bei pranašu ir gražiai papasakoja, kaip okupuota tauta gaudė jo žodžius, stengdamasi tikėti šio pranašo vizijomis. Brazdžionis buvo drąsos poetas, kieto, garsaus ir grąsios žodžio patriotas. Bet vis tiek nuostabu skaityti apie jam, grįžusiam į Kauną, rodytą dėmesį: „Tyvuliavo dvigubos marios: pakrantėje – Kauno, ant kranto – žmonių. Tiek žiūrovų, tokio

Vysk. Pranciškus Karevičius ir lenkai

ALGIMANTAS KATILIUS

Pabaiga. Pradžia 2012 m. kovo 10 d. „Kultūroje“

Kas apsakys kiek bloga yra padarę mūsų tautai svaiginamieji gėrimai. Tiesa, amžinai neužmirštinamas mūsų pranokėjęs vysk. Motiejus Valančius buvo girtuoklystę Žemaičių vyskupijoje beveik panaikinęs. Bet gi paskesniai ji vėl čionai sugrįžo. Kaipgi tat mums malonu, kad nugis ‘Blaivybės’ draugija Lietuvoje tur 70 tukstančių sąnarių! Nuoširdžiai, mano mieli, jus raginame, kad kiekvienas iš jūsų nebegertumėt svaiginančių gėralų, kad visi taptumėt ir išbutumėt visose sueigose tikrai blaivūs.

Pradėjus pasauliui užmiršti Kristaus mokslą, klaida ir sugedimas ėmė kibti ir prie dievuotos moterų lyties. Bet štai kaip kitur, taip ir Žemaičių vyskupijoje atsirado nemažas protingų moterų ir rimtų mergelių burys. Jos susitelkė į Lietuvį katalikių Moterų draugiją, kurioje stiprina vienos kitas dorą ir suteikia naudingų pamokymų jaunajai mergaičių kartai. Meldžiu Dievą, kad ir visos vyskupijos moteris būtų uolios katalikės, darbščios, sumaningos šeimninės, mylinčios skaistybę ir visokią dorą.

Jieškančios miestuose uždarbio tarnaitės susieina su nevienu pavojum savo dora. Kaipgi tai gera, kad susitelkė šv. Žitos globon į dievobaimingas draugijas. Nemažiau girtinos ir katalikų darbininkų draugijos gerbiančios šv. Juozapą, krikščioniško darbo ir paties Viešpaties Jėzaus globėja.”

Ingreso metu pasireiškė ir tautiniai nesutariaimai. Ingreso iškilmėse dalyvavo apie 50 dvarininkų. Jiems nepatiko lietuviškoje prakalboje į kunigus ir lietuviškame pamoksle vyskupo užimta prolietuviška nuostata ir dvarininkai išsižeidė, kad po ingreso, sveikinant vyskupą, jie atsidūrė paskutinėje sveikintojų eilėje. Jie išvyko iš Kauno, nepasilikę su rengtų pietų.

Juozapas Stakauskas, apibūdindamas tautinę padėtį Žemaičių vyskupijoje rašė: „Teisybė, daugumas žemesniosios kunigijos jau buvo aiškiai lietuviškai susipratę ir karštai patriotiškai nusiteikę. Tačiau centrinė Lietuvos bažnytinė vadovybė, būdama konfesinio lenkiško patriotizmo reiškęja, tramdė josios veikimą.” Taigi reikėjo keisti kapitulos sudėtį ir tai gerai suprato Karevičius. Dar Sankt Peterburge jis valdžios institucijoms padavė sąrašą su kandidatais į prelatus ir kanauninkus, kad juos valdžia patvirtintų. Prelatais siūlė pakelti Petrą Borovskį, Juozapą Skvirecką ir Aleksandrą Dambrauską, o kanauninkais – Povilą Januševičių ir Konstantiną Olšauską. To išankstinio patvirtinimo reikalavo caro valdžia. Toks patvirtinimas buvo gautas dar Karevičiui būnant Sankt Peterburge. Tas patvirtinimas sukėlė kapitulos narių pasipiktinimą, kaip vyskupas galėjęs skirti kapitulos narius, prieštaraujant kanonams, dar nepradėjęs valdyti vyskupijos, neatšiklausęs kapitulos narių nuomonės. Apie tai Karevičius atsiminimuose rašo: „Grafas Aleksandras Tiškevičius, po mano konsekracijos sužinojęs iš Tikybų departamento, kokius kandidatus aš pristatčiau į kapitulą, pranešė apie tai Kauno kunigams lenkams. Nors Tikybų departamentas buvo pažadėjęs atsakymą dėl mano pateiktų kandidatų atsiųsti man Petrapily, tačiau raštinė pasiuntė Kaunan. Valdęs vyskupiją kan. Petras Borovskis – lenkas, nors matė, kad popierius adresuotas ne jam vyskupijos valdytojui, bet vyskupui, tačiau jį atplėšė, o suradęs, kad paskyrimui tų kunigų iš ministerijos pusės nėra kliūčių, pagal rusų įst. II t. I d. juos prelatais ir kanauninkais patvirtino.

Administratorius Borovskis pateikė tą raštą kapitulai, o ši, sekretoriaujant kun. Skvireckui, kuris dar Petrapily sužinojęs apie mano pristatytus kandidatus ministerijai, dėlei mano to žygio reiškę kan. Laukaičiui savo pasipiktinimą, suredagavo protestą, kad aš, dar neparodęs, kaip to reikalauja kanonai, Žemaičių vyskupo bulės, nepaėmęs jos valdžion, o jau *actus iurisdictionis* padaręs, be to, kad aš, aplenkdamas kan. Pacevičių, tiesiai pakėliau prelatu kun. Dambrauską ir tuo prasižengęs kapitulos privilegijai optuoti aukštesnes kapitulos vietas. Visi prelatai ir kanauninkai šitą protestą pasirašė, tik prel. Maironis-Mačiulis pridėjo atskirą nuomonę (*votum sepe-*

ratum), aiškindamas, kad Vysk. Karevičius prelatų ir kanauninkų oficialiai dar nepaskyręs, tik iš rusų pasaulinės vyriausybės pusės kliūtis pašalinęs, o savo paskyrimą atidėjo, kada po ingreso pagal kanonus ims valdyti vyskupiją, taigi jisai *actus iurisdictionis* nesudarė. Tą protestą kapitulą įteikė vyskupijos valdytojui kan. Borovskui, o šisai beodairos slapčia, be Tikybų departamento, pasiuntė Romon Apaštališkajam Sostui.”

Kuo tai baigėsi? Vysk. Karevičius, ėmęs valdyti vyskupiją, aštuntą dieną po ingreso sukvietė pas save visą kapitulą ir pareiškė jai savo norą pakviesti tuos kunigus į kapitulą ir atsiklausė jos nuomonės. Gegužės 28 – birželio 10 d. prelatais buvo pakelti kanauninkai P. Borovskis ir J. Skvireckas ir tiesiai – prelatu kun. A. Dambrauskas. Kun. P. Januševičius ir K. Olšauskas paskirti tikraisiais kanauninkais, o prelatas J. Mačiulis-Maironis – konsistorijos oficialu. Savo apsilankymo Romoje metu vyskupas Karevičius davė paaiškinimus Šv. Sosto pareigūnams ir net popiežiui Pijui X. Tuo šis įvykis pasibaigė, ir naujieji kanauninkai bei prelatai liko savo vietose.

Nuo pat Karevičiaus vyskupavimo pradžios Žemaičių vyskupijos lenkai prirašė daug skundų, įvairių laiškų dėl prolietuviškos vyskupo laikysenos. Polemika tarp lenkų ir lietuvių vyko ir spaudos puslapiuose: „Kurjer Litewski”, „Viltis”. Skundai ir raštai ėjo ir Apaštalo Sostui. Jų sprendimas buvo patikėtas Apaštalo Sosto nuncijui Varšuvoje ir apaštališkajam Lietuvos vizitatoriui arkivyskupui Achilles Ratti. Net buvo kalbų, kad arkivysk. Ratti atvyksta į Kauną suspenduoti vysk. Karevičių. Apaštališkasis vizitatorius į Kauną atvyko 1920 m. sausio 29 d., lydimas kunigų Hermenegildo Pellegrinetti ir Antano Viskanto. Kaip buvo išspręsta vysk. Karevičiaus byla, randame jo atsiminimuose: „Vakariene pavalgįus, kapitulai išėjus, aš svečią išivedžiau į kabinetą, ir ištraukęs iš kišenės apaštališkojo vizitatoriaus man iš Varšuvos prieš porą mėnesių rašytą laišką, atsiprašiau, kad jam neatsakiau. Tame laiške jisai išpėja, kad vis daugiau pasiekia jį skundų, jog kunigai iš sakųklų siundo žmones išžudyti lenkus, prašo, kad aš *positivis argumentis* [pagrįstais argumentais] įrodyčiau, kad tai netiesa. Perskaitęs iš jo laiško tą pastabą ir tą reikalavimą aš prabilau: ‘Ekscelencija, Tamsta pirma iš denunciantų pareikalau, kad jie *positivis argumentis* [pagrįstais argumentais] įrodytų, kada, kur, kokie kunigai taip pasielgė. Juk Kan. 1748 nustatė: N1 *Onus probandi incumbit ei qui asserit* [įrodymo priedermė priklausom tam, kuris teigia]. N 2 *Actore non probante rem absolutur*’ [Išskovui fakto neįrodžius, išteisinama]. Logika išpėjo, kad in *generalibus dolus latet* [bendruose dalykuose slypi apgaulė]. O Apaštalo Darbų knygoje (25 sk.) skaitome, kaip žydai skundė ‘storastai’ Festui šv. Povilą ir prikaišiojo jam daug didelių kaltybių, kurių negalėjo įrodyti. Į tai arkivysk. Ratti atsakė: ‘Vis dėlto, kadangi taip skundžiasi, turi būti bent pusė tiesos.’” Tada aš ištraukiau iš kišenės kan. Narjausko man iš Rymo prisiųstas fotografijas, kuriose vaizduojamas miškas, jame būrys žmonių, kunigas arnote su asistencija besėdįs, o kitas su kamža ir stula išsižiojęs besakęs į žmones kažką. Puolė tą fotografiją žiūrėti ir monsinjoras Pellegrinetti, ir kun. Viskanta, klausinėjo, kas čia vaizduojama. Aš atsakiau, kad vaizduojamos čia lenkų pamaldos miške netoli Seinų, o tiems vaizdams yra toks paaiškinimas: *Récit d’un test oculaire per ordre du Nonce Apostolique de Varsovie l’éveque résidentiel de Seiny Karas devait céder de son cathédral introniser Mons. l’éveque Jalbrzykowski*” [Paleistas gandas, jog apaštališkojo nuncijaus Varšuvoje įsakymu Seinų vyskupas Karosas turi palikti katedrą ir jo vietoje bus paskirtas vyskupas Jalbžikovskis]. Tai, nugis, klausimas, kiek tame pranešime tiesos. Arkivysk. Ratti susijaudinęs pradėjo vaipytis, mosikuoti abiem rankomis, kraipytis ir piktai protestuoti, kaip

galėjo tai pramanyti ir kaip galima toliau pranešimu tikėti. Aš neiškenčiau nesijuokęs ir purtindamas ranka jo alkūnę atsikirtau: ‘Ogi ką tik, Ekscelencija, sakei, kad turi būti bent pusė tiesos, kai skundžiasi, nugis, Tamsta esi *in eadem positione*’ [toje pačioje padėtyje]. Jisai vėl kategoriškai neigė minėto pranešimo tikrumą. Aš tada jam: ‘Bet vis dėlto, Ekscelencija, rašei vyskupui Karosui net du sykius, suokdamas jį net norima *Sedis Apostolicae* [Apaštalo Sosto] apieisti Seinus, net ir Punską.’ Arkivyskupas Ratti atsakė: ‘Aš nesuokiau, aš tik patariau vysk. Karosui apieisti minėtas vietas.’ Į tai aš: ‘Jeigu apaštališkasis nuncijus Šv. Tėvo vardu duoda vyskupui patarimą, tai tasai patarimas priimamas kaip ir įsakymas, o tą Tamstos patarimą visi, kurie apie jį sužinojome, skaudžiai išgyvenome. Kad lenkai būtų prisuokę vyskupą apieisti savo sostinę – ne taip būtų skaudu, bet kai tai darė apaštališkasis nuncijus, tai skausmų skausmas. Juk ir Ps 55 ‘Ne priešas mane užgaulioja – tuomet galėčiau pakęsti; ne mano nedraugas su manimi įžūliai elgiasi – tuomet galėčiau nuo jo pasislėpti, bet esi tu, mano bendras, mano bičiulis, mano artimas draugas!’ Vyriausybė norėjo gauti iš vysku-

Lietuvos Steigiamasis Seimas, 1920 05 17, Kaunas. Pirmasis iš kairės – vyskupas P. Karevičius. Lietuvos centrinis valstybės archyvas

po Karoso Jūsų Ekscelencijos minėtu du raštu, bet kadangi buvo rašyti konfidencialiai, tai vysk. Karosas jų nedavė.’ Į tai Arkivysk. Ratti nušvito veidas ir linksmiau prabilo: ‘A, tai vysk. Karosas laiškų nedavė, tai nedavė.’ Aš patvirtinau, jog nedavė ir taip užbaigiau tą dalyką.’ Reikia pažymėti, kad kun. Mykolas Vaitkus savo atsiminimuose „Keturi ganytojai” nurodo, kad arkivyskupą A. Ratti kompromituojantį dokumentą gavo iš Lietuvos saugumo.

Dar noriu pacituoti kokią vyskupo Karevičiaus charakteristiką pateikė apaštalinis vizitatorius Lietuvoje arkivyskupas Antonino Zecchini savo 1922 m. raporte Apaštalo Sostui, iš kurio matyti lenkų įtaka jam. Arkivyskupas Zecchini rašo: „Monsinjoras Pranciškus Karevičius – dievobaimingas ir doras vyskupas, deja, savitas. Gaila, bet jis dar iki tapdamas vyskupu visada buvo lietuvių nacionalistas, nors tada, valdant rusams, neturėjo daug progų pasirodyti ar bent daryti įtaką. (...) Vos tik atvykęs į vyskupiją, mons. Karevičius nesuprato savo turimų aukštų pareigų ir leido laisvai lietus savo nacionalizmui. Magnatai ir kilmingi lenkai atvyko pirmieji jo pagerbti, kaip kad buvo įpratę. Jis gi pirmiausia demonstratyviai priėmė kongregacijų ir sąjungų atstovus, kitus lietuvius bei visoki plebsą ir tik po to priėmė kilmingus lenkus, leisdamas jiems suprasti ir pajusti, ką jis mano.

Tai vyskupas kuris dedasi populiarumo aurą, yra ištikimas valdžiai ir mėgsta turėti reikalų su ministras. Bet sykiu neturi drąsos nei žodžiais, nei veiksmais paremti klebonus Vyriausybės aki-vaizdoje.

Deja, jo vyskupijos valdymo būdas nėra apgalvotas. Jam negalima patikėti jokios paslapties, kadangi jis nesugeba jos išlaikyti, viską išpasakoja aplinkiniams. Net Šv. Sosto dokumentus jis skelbia ne visada diskretiškai.” Savo pranešime Zecchini išvardina ir daugiau priekaištų ir trūkumų vyskupui Karevičiui.

Išvadoje galima pažymėti, kad vyskupo Karevičiaus nepalaužiamą nuostata nuo pat vyskupijos valdymo pradžios užtikrino, kad Žemaičių vyskupijos hierarchijoje ir visame vyskupijos gyvenime įvyko lūžis lietuviškumo pusėn. □

Jauniausioji Lietuvos tremtinė

Atkelta iš 2 psl.

siejų. Pabėgti nebuvo kur. Mums padėjo išgyventi į Sibirą pasiimta siuvamoji mašina „Singer“. Brolis Pranas sunkiai dirbo miške. Sibire speigai siekė iki 40 laipsnių šalčio. Iki darbo vietos jam reikėdavo nueiti kalnais ilgą kelią. Suprakaituodavo, bet vos stabtelėjus pailsėti, marškiniai pavirsdavo ledu, prišaldavo prie kūno. Brolis grįždavo iš darbo labai pavargęs. Savo likimu nesiskųsdavo, buvo ištvermingas.

Man trūko tėvelio, labai jo ilgėjausi, prašydavau mamos: „Mamyte, padaryk man skudurinį tėtį!“ Lankiau pradinę mokyklą. Brolienė iš kažkur gavo lietuvišką elementorių, išmokė skaityti lietuviškai. Čia, Sibire, išmokau pamilti nežinomą Lietuvą, nes kiekvieną dieną buvo apie ją kalbama. Didinga ir šalta Manos upė, uolėti jos krantai, apleistos vietinių gyventojų trobelės. Šimtamečiai miškai – kiek akys aprėpia... Štai tame gamtos kampe lyje prabėgo mano vaikystė.

Tremtiniai statėsi sau barakus – medienos netrūko. Atklysta pirmieji atsiminimai: miegu su mama, padėjusi ranką jai ant krūtinės. „Anelka, kelkis, Zabiela miršta...“ Aš taip pat atsikeliu, seku iš paskos. Zabielos kambarėlyje – skurdu, dega žvakė... „Duonos, duokit duonos...“ – iš paskutiniųjų šnabžda žmogus. Kažkas įdeda į miršančio rankas duonos gabalėlį. Tik jis jau nepriglaudžia jo prie lūpų, o sugniaužia delne ir miršta. Taip jį ir palaidojo su suspausta duona, nes niekas negalėjo atgniaužti jo pirštų.

Septynerių pradėjau lankyti rusų mokyklą. Mokytoja Ana Otovna buvo griežta, nemėgo tremtinių. Man sunkiai sekėsi rusų kalbos skaitymas,

pasakojimai. O kai buvo aštuoneri, į Mažąjį Ungutą atvažiavo kunigas. Koks buvo sujudimas! Papuošėm altorių. Kunigas pakrikštijo vaikus, teikė poroms santuokos sakramentą. Žmonės ėjo išpažinties. Mane ir draugę Ireną irgi pakrikštijo. Ši kartą niekas nesutrukdė. Buvom baltom štapelinėm suknelėm, plaukuose – didžiuliai kaspiniai, rankose laikėme po žvakę. Stovim su drauge, akių nenuleidžiam nuo kunigo, įrengto puošnaus altorio...

Pašijo mamos sveikata, kankino dusulys. Jausdama, kad čia neišgyvens, ji 1957 metais pabėgo į Lietuvą. Tuo metu mus reabilitavo. Niekas Sibire jos nepasigedo, bet tėviškėje vietinio milicijos įgaliotinio lietuvio buvo iškūsta rajono prokuratūrai. Areštavo. Nubaudė trejus metus kalėti Lukiškėse, bet po šešių mėnesių buvo amnestuota ir paleista. Kalėjimo gydytoja žydė, kurios vardo ir pavardės mama neprisiminė, išgydė jai astmą. Po kalėjimo mama gyveno tėviškėje.

1958 metų kovas. Išsiruošėme į Lietuvą. Vaitkūnuose atidariau mūsų namų duris. Mama mylavo, bučiavo, verkė. „Štai tavo tėvelis, pasveikink“, – parodė žmogų. Nepuoliau į tėvelio glėbį, nes nepažinojau jo, gėdijausi. Tad prie manęs priėjo jis, penkiasdešimtmetis vyras, matęs mane tik ką gimusią. Peržegnojo, ranka palietė galvą. Taip visada jis laimindavo mus, išleisdamas į keliones, tuokiantis. Tėvelis žiūrėjo į

Sibiro vaikai... Monika Beganskienė su sūnumis ir Anelė Cikanavičienė (dešinėje) su dukrele Maryte, 1950

mane pilnomis ašarų akimis. Brolį Gediminą, kuris bėgdamas iš namų atidavė duonelę, išsyk pažinau. Mėlynakis, nedrąsus paauglys priėjo, pabučiavo...

Lietuvoje puoliau į mokslus, tapau gydytoja. Šiuo metu gyvenu Kaišiadoryse”. □

Ar leisime valdžioje esantiems vis labiau nužmoginti mus?

Atkelta iš 1 psl.

institucijų. Amerikos katalikų bažnyčios vyskupų konferencija ir kitų krikščionių konfesijų vadovybės stipriai pasisako prieš tokį valdžios kėsinimąsi pažeisti JAV Konstitucijos saugomas piliečių sąžinės ir religijos teises.

Vakarų pasaulio istorija liudija, kad daug ligininių, prieglaudų, mokyklų ir kitų žmonių poreikius aptarnaujančių įstaigų buvo įkurtos ir tebėra išlaikomos religinių bendruomenių. Dabartinis JAV prezidentas ir jo valdžia ne tik nerodo dėkingumo, bet ir kėsinasi šio krašto piliečiams reikalingas įstaigas žlugdyti.

Valdžia pasisavino Dievo teisę

Valdžion pasodinti žmonės, su prezidentu priešakyje, vadovaujasi savo „nuomone“, kas moralu ir kas ne... kas žmogui leistina ir kas ne, ir tą nuomonę primeta visam kraštui. Visi turi jiems paklusti: darbdaviai turės mokėti jų samdomiems darbuotojams, kaip draudimą už „sveikatos“ išlaidas: už žmogžudiškus abortus sukeliančius preparatus, už kontracepciją ir sterilizaciją.

Aukščiausia JAV valdžia prisiima didelę, tik Dievui priklausančią teisę. Jų „nuomonė“ yra priešinga penktajam Dievo įstatymui: „Nežudyk!“.

Renkamės patį svarbiausią – negimusių vaikų nužudymą – abortą. Popiežius Jonas Paulius II taip apibūdina Dievo draudimą: „Niekas, (nei institucija, nei žmogus), negali jokia būdu leisti nužudyti nekaltą žmogų, gemalą ar užuomazgą... Jokia valdžia negali teisėtai atlikti tokio veiksmo ar jį leisti“ (*Evangelium vitae*, n. 57).

Čia valdžia pasisavino Dievo prerogatyvą ir verčia kitus jai paklusti... Jie prievartauja kitų sąžinę, versdami visus darbdavius užmokėti už jų samdomų darbuotojų nemoralų elgesį.

Žmogus atsako savo Autoriui

Už jam padovanotą gyvybę žmonės atsako savo Kūrėjui. Kūriniai negali savavaliuoti. Jei savavaliaus, žudys kitus,

nusikaltimu žudys ir save. Ne patys žmonės ir ne jų sudarytos valdžios sprendžia gyvybės ir jos perdavimo kelią (abortais, sterilizacija, kontracepcija).

Kainui užkliuvo brolis Abelis: jis jam buvo „rakštis“, Abelio auka Dievui buvo priimtina. Šių laikų Kainams užkliūna negimusieji kūdikiai, nekalti ir beginkliai – jie yra „rakštis“, nors jų pačių iššaukti gyventi, jie tapo nepageidaujami. Pataikaudama valdžia siekia praskinti kelią tas „rakštis“ pašalinti. Užglostyti sąžinę, sušvelninti nežmoniškai grubų nekaltų gyvybių žudymo darbą, surandamos malonios ir mandagios frazės, tokios kaip „nėštumo nutraukimas“, kad tai daroma moters „reprodukcijai“ ir, be abejo, – juk „moteris turi teisę į savo kūną“. Bet atsargiai su visu tuo! Argi jau taip labai kas apakino akis? Juk moters kūne apvaisinta prasidėjo naujo žmogaus gyvybė: tai nebe jos kūnas, juk ir moteris tapo to naujo žmogaus privileijuota motina – globėja, saugotoja, maitintoja. Be to, nepamirškime tėvo, to vaiko ir jo motinos ap rūpintojo: „Tėve, kur tu esi? Tu – toks drąsus ir iškalbus kitais atvejais. Kur dabar slepiesi ir ko tyli,

žado netekęs? Ko išsigandai? Savo mažo, nekalto ir beginklio kūdikio, kurį pats iššaukei gyventi? Užtuot jį visom jėgom gynęs, ar tu jį pats pasiūsi mirti?“

Atsargiai! Žinokim, su kuo einam obuoliauti!

Adomas ir Ieva ėjo rojuje obuoliauti su Apgaviku, kuris jiems pažadėjo tai, ko negalėjo ištesėti: padaryti žmones dievais. Apgauti žmonės, užtuot gyvenę, užsitraukė mirtį. Užtuot tapę dievais danguje, atsirado žemėj po velėna.

Štai kas atsitinka su tais, kurie „svalčioja“, nepradėję galvoti „nuo pradžios, nuo pamato“, nestatę savo kojų ir savo proto ant esminio žmogaus būties pagrindo – Dievo.

Atsisėdę Amerikos valdžion žada „geresnį“ gyvenimą. Bet kokia kaina? Kuo toliau, tuo labiau braunasi į kitų sąžinę. Naudoja prievartą. Prievartauja piliečių sąžinę. Nusikalsta krašto Konstitucijai. Ar verta į tokių rankas atiduoti ne tik krašto, bet ir to krašto žmonių ateitį?

O neboja, kad vis labiau sėjama mirtis. Bejėgių, nekaltų beginklių mirtis. Duoda leidimą, kuriam autoriteto patys neturi. Patys privalo laikytis Dievo įsakymo nežudyti.... Duoda „leidimą“ žudyti, o už tai dar užmokėti vers darbdavius... Net tuos, kurių sąžinė neleidžia bendradarbiauti, remti, apmokėti už negimusiujų kūdikių žudymą – už abortus.

Apsidairykime aplinkui. Yra valdžios siekiančių, kurie ja taip nepiktinaudžiaus.

Perspėjimas – dabar JAV, bet ir Lietuvai

Šiais laikais – šiais metais – Amerikos prezidento rinkimai... Aktualu – ypač tam kraštui ir tame krašte gyvenantiems lietuviams, JAV piliečiams, turintiems teisę balsuoti.

Bet taip pat – anksčiau ar vėliau – pačioje Lietuvoje iškyla ar iškils tie patys klausimai, toks pat apsisprendimo reikalas.

Videniškių kaimo vieškelio.

Vytauto Augustino nuotr.

Kęstutis A. Trimakas